

ПРОБЛЕМИ ТИМЧАСОВОГО ВИЛУЧЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Ключові слова: судова експертиза, вилучення техніки, обшук, стандарти, уніфіковані методики

Keywords: forensic, evidence acquisition, rummage, standards, unified methodics

Анотація: У роботі розглянуто актуальні проблеми взаємодії суспільства, органів досудового розслідування та спеціалізованих експертних установ. Проведено аналіз існуючих проблем, вже зроблених кроків по їх вирішенню, та висвітлено нову проблему, яка стає на заваді нормалізації процесу взаємодії між зазначеними суб'єктами кримінального процесу.

Abstract: This paper describes actual issues of relations between social, law enforcements and forensics institutions. Analysis of existing problems, steps to solve their was written and the new problem was spotlighted that appears in front of fundamental normalization of relations between described above subjects of criminal law process.

Останні 3-5 років великого резонансу набули чисельні випадки вилучення у суб'єктів господарювання комп'ютерної техніки слідчими органами з метою проведення експертами комп'ютерно-технічних досліджень. Такі дослідження зазвичай направлені на встановлення фактів наявності інформації на накопичувачах вилученого обладнання, що може бути важлива для розслідування, та подальшого використання висновків експертів у якості доказів по справі. Надзвичайно широке розповсюдження інформаційних технологій у суспільстві та бізнесі призвело до завеликого навантаження на відповідні підрозділи спеціалізованих судово-експертних установ України, значно збільшивши черги очікування результатів експертизи. Оскільки комп'ютерна техніка є критичною для багатьох підприємств, склалися умови для корупційних дій з боку правоохоронних органів, що нажаль мають місце останні роки [1].

Для вирішення даної проблеми в Україні було здійснено багато кроків як із сторони системи експертного забезпечення правосуддя, так і з боку законотворчої гілки влади. Експерти Міністерства юстиції та Міністерства внутрішніх справ України регулярно консультують органи досудового розслідування на спеціалізованих семінарах та у робочому порядку, намагаючись запевнити, що велика частина роботи не потребує спеціальних знань експерта та може бути вирішена органами досудового розслідування самостійно чи за допомогою відповідного спеціаліста. Нажаль, як показує практика, спеціалісти часто не дотримуються необхідних технічних норм, що у подальшому може призвести до визнання доказу недопустимим.

На розгляд Верховної Ради щонайменше двічі подавалися законопроекти, метою яких було заборонити вилучення комп'ютерної техніки під час слідчих дій, замінивши вилучення - копіюванням. Так законопроект № 3719 від 24.12.2015 р., окрім іншого пропонував ч.2 ст.168 КПК України викласти у наступній редакції: *“Забороняється тимчасове вилучення електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку. У разі необхідності слідчий чи прокурор зобов'язаний здійснити копіювання інформації, що міститься в електронних інформаційних системах або їх частинах, мобільних терміналах систем зв'язку.”* [2] Проект закону не було прийнято. У випадку його прийняття правоохоронним органом довелося би створювати розгалужену структуру, яка б дозволила органам досудового розслідування криміналістично вірними методами здійснювати копіювання будь-яких електронних засобів збереження інформації під час проведення обшуку, що практично неможливо з технічної точки зору, не кажучи вже про інфраструктуру тривалого збереження таких доказів.

На момент написання даної роботи прийнятий Верховною Радою та направлений на підпис Президенту проект Закону № 7275 від 10.11.2017 р., в якому пропонується викласти ст. 168 КПК України, доповнивши абзацем наступного змісту: *“Забороняється тимчасове вилучення електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку, крім випадків, коли їх надання разом з інформацією, яка на них міститься, є необхідною умовою проведення експертного дослідження, або якщо такі об'єкти отримані в результаті вчинення кримінального правопорушення чи є засобом або знаряддям його вчинення, а також якщо доступ*

до них обмежується їх власником, володільцем або утримувачем чи пов'язаний з подоланням системи логічного захисту. У разі необхідності слідчий чи прокурор здійснює копіювання інформації, що міститься в інформаційних (автоматизованих) системах, телекомунікаційних системах, інформаційно-телекомунікаційних системах, їх невід'ємних частинах. Копіювання такої інформації здійснюється із залученням спеціаліста.” [3]

З точки зору технічної реалізації змін, що пропонуються, слідчий чи прокурор повинні мати в розпорядженні великі носії інформації та запас часу впритул до декількох діб, щоб виконати необхідне копіювання.

Очевидно, виникає необхідність розробки стандартів, методик та науково-методичних рекомендацій, що будуть узгоджені як з технічної, так і юридичної точки зору, і уніфіковано застосовуватися для усіх відомств та організацій. Лише після узгодження таких нормативних документів може бути сформована необхідна технічна база спеціалізованих оперативно-технічних підрозділів силових структур та вимоги до спеціалістів, що можуть бути залучені до виконання експертних досліджень. Такі підходи дозволять виключити недоліки в роботі спеціаліста на місці проведення обшуку та регламентують усі необхідні дії для фіксації доказів.

Останні зміни до ст. 168 КПК України не вирішують на жаль проблеми корупційного характеру, так як слідчий чи прокурор залишають за собою право наполягати на необхідності передачі техніки до експертної установи, мотивуючи це збереженням об'єкту дослідження. Чіткі стандарти до методів вилучення інформації з комп'ютерної техніки дозволять однозначно, швидко та регламентовано приймати рішення щодо необхідності вилучення, а також нададуть стороні захисту можливість конструктивно оспорювати процес вилучення.

Підводячи підсумки, слід констатувати, що на сьогоднішній день існує нагальна необхідність у плідній співпраці технічних та юридичних фахівців для розробки чітких нормативно-правових актів щодо врегулювання процесу проведення копіювання інформації із цифрової техніки та необхідності її вилучення. До вирішення існуючих проблем також необхідно залучити експертне середовище профільних ВНЗ та наукових інституцій.

Список використаних джерел:

1. Красноовец П. Итоги года: обыски в IT-компаниях [Електронний ресурс] / Павел Красноовец // AIN.UA. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://ain.ua/2016/12/29/itogi-goda-obyski-v-it-kompaniyah>.

2. Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо окремих питань слідчих дій з метою забезпечення додаткових гарантій законності при їх проведенні [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57561.

3. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62853.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ

У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017